

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio
lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams**

9–10 klasės (I–II gimnazijos klasės)

2023 m.

Miesto (rajono) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....

dalyvio kodas

Vertinimas: _____

I UŽDUOTIS

*Meni, kai ilgesys nei pamotė našlaičius
Į šaltį ir vėją išvyjo iš namų,
Kai ėjom vieniši, benamiai prašalaičiai
O iš visų langų spindėjo jaukumu...*

*Mūs skruostus degino žvarbus vakaris vėjas
Ir kirto aštrūs, ir skaudūs, ir pikti lašai,
O vinkšnos šaukė priekaištaujančia Medėja:
- O rudenie, kam šiandakt vėjus atrišai?..*

*- Naujosios Anglijos spalvingas spalvis
Nukrito žemėn ir jį jau sutrempė kely...
Numirs, ir vėl numirs gležnutė nei lapelis
Ant marių krašto dangiška Annabel Lee!..*

Jonas Aistis, „Meni, kai ilgesys“

Atsakykite į klausimus:

1. Kuriuo savo gyvenimo ir kūrybos etapu autorius šį eilėraštį sukūrė? Kokie teksto elementai apie tai liudija?

2. Apibūdinkite pagrindinį eilėraščio motyvą. Ką simbolizuoja našlaičiai, benamiai, išvyti iš namų žmonės?

3. Kokių autorių ir kūrinių įvaizdžiai eilėraštyje panaudoti kaip poetinės užuominos (aliuzijos)? Nurodykite autorius ir kūrinius.

4. Raskite eilėraštyje panaudotą tautosakinį motyvą.

Vertinimas

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas).

Suma:

II UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

1. Šio miestelio, kuris yra sena Lietuvos gyvenvietė, esanti vakarų aukštaičių kauniškių plote, pavadinimas atsirado iš tokios pačios formos upės vardo – Nemuno dešiniojo intako, o legendos pasakoja, kad šiose vietose buvusi mirusiųjų, vėlių deivės šventykla. Šioje vietovėje XIX a. gyveno tautosakininkas Antanas Juška, apie šios vietovės ir jos apylinkių vestuvinius papročius parašęs veikalą, kuriame paskelbė daugiau nei penkis tūkstančius dainų. Kokio tai miestelio vardas?

2. Šis kalbininkas tęsė Kazimiero Būgos veiklą – perėmė jo Lietuvių kalbos žodyno kartoteką, organizavo sisteminių žodžių rinkimą iš gyvosios kalbos, rašytinių paminklų bei buvo šio žodyno vyriausiasis redaktorius. Jis išleido Jono Jablonskio raštus, į lietuvių kalbą vertė brolių Grimų, H.K. Anderseno ir kt. pasakas, Ž. Verno kūrybą. Koks tai kalbininkas? Parašykite jo vardą ir pavardę.

3. XX a. pabaigoje kalbininkė Klementina Vosylytė išleido žodyną, kurį atnaujiniusi ir papildžiusi publikavo XXI a. antrame dešimtmetyje, o šis žodynas yra pasiekiamas ir internetu. Šis leidinys yra skirtas frazeologijai. Jame skelbiamos semantinės stiliaus priemonės, skirtos vienam daiktui ar reiškiniui sugretinti su kitu, siekiant pabrėžti, išskirti, išryškinti ar patikslinti kurį nors bruožą ar požymį. Koks tai žodynas?

4. Tai yra nesavarankiška kalbos dalis, o jai priklauso nekaitomi žodžiai, kurie žymi kitų žodžių, jų junginių ar sakinių papildomus reikšmės atspalvius. Šios kalbos dalies žodžiai sakiniuose dažniausiai neturi savarankiškos funkcijos. Kokia tai yra kalbos dalis?

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą po 1 tašką.

Suma:

Vertinimas

III UŽDUOTIS

Pirksiu ir laikysiu raštus dėl vien seserų. Mano dabartiniu uždotu yra duoti anoms bent truputį apšvietimo, nes prakuto jau mergaitės. Anas leisti kur į mokslą nėra ištekliaus, darbuosiuos verčiau namie apie jų išmintį. Kiek beišgalėsiu, dėl to vien susitūrėsiu ir aš pats nuo tolesnio mokslo. Užtaigi noriu gerai jas išmokyti skaityti ir rašyti žemaitiškai, tada lengviau bus man išaiškinti, o joms suprasti tikslą rašliavos, dorybę mokslo, pažinti gera ir bloga, žodžiu sakant, stengsiuos pastatyti bent truputį apšviestas lietuaites.

Žemaitė, „Ant jomarko“, ištrauka

– Maldauninke velnių!

Tai sakydamas, capt kningą pačiai iš nagų, švilpt po lovos...

– Pustpodomka! Žiuburį deginti dėl tokių glupstou! Pasiimtumei verčiau darbo! Berazumiai tik teskaito...ir pablūsta, išdurnėja, o tu ir be kningų mažai teturi razumo...skaitydama ir to paties nustosi...

Žemaitė, „Tofylis“, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

1. Žemaitės kūrinuose liečiamos ano meto aktualijos – moterų švietimas, vyro vaidmuo suteikiant joms lavinimosi galimybę. O koks žmogus suvaidino svarbų vaidmenį pačiai autorei einant šiuo keliu? Kokias kitas lietuvių rašytojas jis skatino kurti?

2. Kokie buvo pirmieji lietuviški laikraščiai, pasiekę Lietuvos kaimo skaitytojas ir skaitytojus?

3. Nurodykite žymiausią Žemaitės kūrinį, kurio pagrindinė herojė yra moteris.

Vertinimas

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas).

Suma:

IV UŽDUOTIS

Toliau pateikti sakiniai su įvairiais frazeologizmais iš lietuvių tarmių:

1. Būdavo, ką tėvas pažada, tą ir padaro – žodžio ant vėjo neleidavo. (Skrebotiškis)
2. Čia, brole, teks kailinius padėti, jei nenorėsi prieš kitus apsijuokti. (Švėkšna)
3. Eitum nelazginęs liežuvio: vis tiek tau nieko neteks. (Skuodas)
4. Jonai, verčiau patylėk, o ne klebenk liežuvį, niekas tavo kalbos neklauso. (Klovainiai)
5. Nemanyk, kad akis apdumsi, aš kiaurai tave permatau. (Varniai)
6. O kad išėjo vėjus gaudyti po svieta, jau ir dabar niekas ano nemato ir nežino, ar bėra gyvas, ar ne su savo raganišku darbu. (Šimkaičiai)
7. Šiandien turėsim tiek daug darbo, kad nors per galvą verskis. (Daukšiai)
8. Žiūrėk, kad nereiktų man daugiau burnos aušint! (Daukšiai)

Atsakykite į klausimus:

1. Sakiniuose raskite frazeologizmus, kurie reiškia „tuščiai kalbėti, plepėti“, ir juos parašykite.

2. Kokios kalbos dalies yra sakinyje *Jonai, verčiau patylėk, o ne klebenk liežuvį, niekas tavo kalbos neklauso* pavartotas žodis *niekas*? Kokia kita kalbos dalimi žodis *niekas* dažnai būna dabartinėje lietuvių kalboje? Parašę kalbos dalį, pateikite savo sugalvoto sakinio pavyzdį, kuriame žodis *niekas* būtų kitos kalbos dalies nei yra Jums pateiktame sakinyje.

3. Parašykite, koku kirčio ženklu kirčiuosite žodį *Jonai* iš sakinio *Jonai, verčiau patylėk, o ne klebenk liežuvį, niekas tavo kalbos neklauso?*, ir sukirčiuokite šį žodį. Parašykite šio sakinio ilguosius žodžių skiemenis, kurie kirčiuojami kitu kirčio ženklu nei Jūsų sukirčiuotas žodis žinodami, kad visi vienskiemeniai sakinio žodžiai yra kirčiuoti.

4. Pakomentuokite, ką sakinyje *Eitum nelazginęs liežuvio: vis tiek tau nieko neteks* skiria dvitaškis. Ar sakinytis būtų taisyklingas, jeigu vietoj dvitaškio parašytumėte brūkšnį?

Vertinimas

5. Parašykite lietuvių bendrinei kalbai įprastą daiktavardžio *brolis* šauksmininko linksnį. Pakomentuokite, kodėl sakinyje *Čia, brolau, teks kailinius padėti, jei nenorėsi prieš kitus apsijuokti* yra daiktavardžio *brolis* šauksmininko linksnio forma *brolau*.

6. Parašykite, kokios nuosakos yra veiksmažodžio forma *eitum*, pavartota sakinyje *Eitum nelazginęs liežuviu: vis tiek tau nieko neteks*. Kokių dar nuosakų veiksmažodžiai yra vartojami Jums pateiktuose sakiniuose?

Vertinimas

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas).

Suma:

V UŽDUOTIS

Tik viena Apvaizda mus dar saugojo, bet jau pastirusius ir subliuškusius ir kūne, ir dvasioje. [...] Nėra kas nei gina, nei apgina. Esame „taisomi“ tarp nepataisomų. Dantė dar nenumirė ir gali tęsti savo darbą neangažuodamas fantazijos.

*Vasario 16-osios Nepriklausomybės akto signataro Petro Klimo
1947 m. laiškas iš lagerio, ištrauka*

Atsakykite į klausimus:

Vertinimas

1. Pakomentuokite pateiktos citatos reikšmę. Kodėl joje minimas Dantė?

2. Koks romėnų poetas Dantės kūryboje užima išskirtinę vietą?

3. Dantė (Dante Alighieri) gyveno XIII–XIV a. Italijoje. Ar žinote kokių nors šio laikotarpio Lietuvoje parašytų tekstų?

4. Nurodykite bent vieną lietuvių dramą, kurios veiksmas vyksta viduramžiais?

5. Kaip vadinama XVIII a. pab. – XIX a. suklestėjusi romanų rūšis, kurių veiksmas vyksta viduramžių pilyse ir turi siaubo ar mistikos elementų?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas).

Suma:

VI UŽDUOTIS

Buvo geltonas, labai šiltas rudens vakaras, tokio šilto rudens žmonės dar neregėjo... Medžių lapai žioravo jau geltoni, o dosni, nesiliaujanti šiluma liejosi ir liejosi iš dangaus. Geltona saulė kabėjo virš laukų. Žmonės vežė buroklapius, rinko daržoves, o Sabina plaukė, lėtai sruvo su vandeniu, kuris buvo tirštas ir geltonas lyg saulėgrąžų aliejus, pro šalį slinko pievos, vienišos sodybos, susilenkę žmonės, mūkiančios karvės. Upė buvo siaura – tiesiog vargana upeliūkštė. Jos pakrantėse neaugo nei švendrės, nei jokie krūmokšniai. Nuo saulės į visas puses sklido auksiniai ratilai. Žmonės nekreipė jokio dėmesio į Sabina, vienas pasiraitojęs kelnes vyriškis braidė palei krantą, prie pat vyšninio burokėlių lauko, jis net nepažvelgė į ją, tarsi būtų ne žmogus, o koks nors medžio kamienas besisupantis ant bangų. Saulė jau grimzdo žemyn, o Sabina norėjo plaukti ir plaukti šita upeliūkšte šiltą rudens vakarą laukais, sakytum tiesiai į dangų. Kartu su ja plaukė geltoni medžių lapai, kuriuos vėjas buvo atnešęs iš tolimų sodybų.

Jolita Skablauskaitė, rink. „Liūnsargių moteris“, Plaukiojimas rudenį, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

1. Parašykite, kokiai daiktavardinių vedinių grupei priklauso tekste pavartoti žodžiai *upeliūkštė* ir *krūmokšnis*. Parašykite šių vedinių pamatą.

2. Suraskite tekste bent vieną neabejotiną skolinį – kaitomą žodį – ir bent vieną darinį, padarytą iš neabejotinai skolino žodžio, ir juos parašykite. Prie darinio skliaustuose parašykite jo pamatinį žodį – skolinį.

3. Raskite tekste pavartotą suvestinį tarinį ir jį parašykite. Parašykite, bent du žodžius, kurie gali būti suvestinio tarinio pradine dalimi.

4. Tekste pavartotas žodis *saulėgrąža*. Pakomentuokite, kodėl šiame žodyje rašoma *q*. Parašykite dar bent vieną priebalsį, prieš kurį būna balsiai, kai *q* rašoma dėl tų pačių priežasčių kaip ir Jums nurodytu atveju.

Vertinimas

5. Raskite tekste pavartotus bent du veikiamosios rūšies esamojo laiko dalyvius ir juos parašykite. Pakomentuokite, kuo ypatingas veikiamosios rūšies esamojo laiko vyriškosios giminės dalyvių vardininkas.

6. Iš pateikto teksto pasirinkite keturis kaitomus žodžius ir sukurkite publicistinio stiliaus ne mažiau nei 10 sakinių (tarp kurių turi būti bent 5 sudėtiniai sakiniai) tekstą apie gamtos apsaugą. Jūsų pavartotus teksto žodžius pabraukite ar paryškinkite.

Vertinimas

Vertinimas:

1-5 klausimai: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas).

6 klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), 2-5 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas, priklausomai nuo atliktos užduoties kokybės), 6 (atsakymas teisingas).

Suma:

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams**

**Miesto (raiono) etapas
9–10 klasės (I–II gimnazijos klasės)
2023 m.**

ATSAKYMAI

Maksimalus taškų skaičius: 56

I UŽDUOTIS

1. Eilėraštis sukurtas emigracijoje, autoriui pasitraukus į Jungtines Amerikos Valstijas. Tai liudija bendra eilėraščio tema bei akivaizdžiausia nuoroda – Naujoji Anglija – Amerikos regionas, kuriame anksčiausiai pradėjo kurtis išeiviai iš Europos, visų pirma, Anglijos.
2. Pagrindinis eilėraščio motyvas yra tėvynės praradimas, benamystė, kuri ištiko lietuvius bėgant iš okupuojamos pokario Lietuvos. Pasitraukimas iš gimtinės buvo ne savanoriškas, bet nulemtas istorinės katastrofos, dramatiškai išgyvenamas kaip žmogiškosios ir europinės kultūrinės savasties netekimas.
3. Euripido tragedija „Medėja“ ir Edgardo Allano Poe elegija „Annabel Lee“.
4. Pirmosiose eilėraščio eilutėse panaudotas lietuvių liaudies pasakų apie našlaitę motyvas. Šių pasakų variantai yra įvairūs, dažnas jų epizodas – žiemą pamotės iš namų išvejama našlaitė.

II UŽDUOTIS

1. Veliuona.
2. Juozas Balčikonis.
3. Palyginimų žodynas.
4. Dalelytė.

III UŽDUOTIS

1. Povilas Višinskis. Jis prisidėjo ir prie kitų lietuvių kūrėjų moterų – Šatrijos Raganos, Lazdynų Pelėdos – ugdymo.
2. „Aušra“ ir „Varpas“ (1880, 1889).
3. „Marti“.

IV UŽDUOTIS

1. Frazeologizmai: *žodį leisti ant vėjo; liežuvį lazginti; liežuvį klebenti; burną aušinti.*
2. Įvardis. Daiktavardis (atsakymai gali būti įvairūs).
3. Cirkumfleksu (riestiniu kirčio ženklų), *Jōnai*. Skiemenys: *-lėk, -benk.*
4. Dvitaškis skiria sudėtinio bejungtukio sakinio dėmenis. Taip.
5. *Broli*. Nes ši forma yra perimta/ atsirado pagal kitus daiktavardžius, plg. *vėjas – vėjau, kepėjas – kepėjau.*
6. Tariamąsios nuosakos. Tiesioginės ir liepiamosios nuosakų.

V UŽDUOTIS

1. Citata yra užuomina į baisias lagerio kalinių kančias, kurių detaliau aprašyti laiškuose nebuvo galima dėl cenzūros. Todėl laiško autorius pasinaudojo nuoroda į Dantės kūrinį *Dieviškoji komedija*. Jos dalyse „Skaistykla“ ir „Pragaras“ buvo vaizduojamos žmonių kančios; skaistykloje esantys buvo „taisomi“, „apvalomi“ nuo nuodėmių, o pragare kentėjo nebepataisomi.
2. Vergilijus, Dantės poemos herojaus vedlys keliaujant po dešimt pragaro ratų.
3. Pirmieji XIII–XIV a. Lietuvos dokumentai buvo parengti valdovų raštinėse. Vieni žymiausių XIV a. pirmosios pusės Lietuvos tekstų – išlikę šeši Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laišakai, rašyti Vilniuje 1323–1324 m.
4. Atsakymai gali būti įvairūs, pavyzdžiui, Vinco Krėvės–Mickevičiaus „Skirgaila“, Justino Marcinkevičiaus „Mindaugas“.
5. Gotikiniai romanai.

VI UŽDUOTIS

1. Deminutyvams. *upeliūkštė: upelė (-is), krūmokšnis: krūmas.*
2. Atsakymai gali būti įvairūs. Skoliniai: *Sabina, aliejus*; Vediniai: (*buroklapis*), *burokėlis (burokas), vyšninis (vyšnia).*
3. Suvestinis tarinys: *norėjo plaukti (ir plaukti)*. Atsakymai gali būti įvairūs: *būti, baigti, pradėti, imti, nustoti, reikėti, galėti, turėti* ir kt.
4. Dėl to, kad antrasis sudurtinio žodžio dėmenų yra *grąža*, kuris kaitaliojasi su *gręžti, grįžti*. Atsakymai gali būti įvairūs: *s, š.*
5. Atsakymai gali būti įvairūs: *nesiliaujanti, mūkiančios, besisupantis*. Gali turėti trumpąją formą.
6. Atsakymai gali būti įvairūs.

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams**

**Miesto (rajono) etapas
9–10 klasės (I–II gimnazijos klasės)
2023 m.**

RAŠINYS (ESĖ)

*O aš ir toliau piktybiškai
rašysiu eilėraščius, jie vieninteliai
neapsimoka, nėra naudingi, prieš nieką
nesižemina, išmaldo neprašinėja.*

Giedrė Kazlauskaitė, „Venecijietiška kaukė“

Parašykite rašinį (esė) tema:

„Ar man įdomu skaityti eilėraščius?“

Kurdami pabandykite:

- pasamprotauti, kas yra eilėraštis; kokia jo kultūrinė reikšmė, prasmė kasdieniame gyvenime?
- pasvarstyti apie tai, kodėl žmonės rašo ir skaito eilėraščius?
- prisiminti savo mėgstamų poetų kūrybą ir pasvarstyti, kokie jų pasaulėvokos, estetikos aspektai jums yra artimi; kokius jausmus jie kelia?

Rašinio apimtis: nuo 250 iki 300 žodžių.

Pastaba: šiai užduočiai skirtos 2 valandos, todėl galima rašyti į juodraščius. Vertinamas bus tik švarraščio variantas.

Vertinimo kriterijai

- Kalbos taisyklingumas: rašyba, skyryba, kalbos kultūra.
- Panaudotos žinios apie poeziją, jos kūrėjus.
- Pasakojimo rišlumas ir įtaigumas.

Vertinimas taškais

- Kalbos klaidos (rašybos, skyrybos, kalbos kultūros): iki 5 klaidų (imtinai): **-10**; iki 10 klaidų: **-20**; iki 15 klaidų: **-30**; iki 20 klaidų: **-40**; iki 25 klaidų **-50**.
- Teksto mintis neaiški, tekstas chaotiškas arba skurdokas žodyno, žinių ir kūrybiškumo požiūriu, tekstas nebaigtas: **+20**; tekstas struktūriškas, nuosekliai vystoma tema, rūpinamasi žodynu, tačiau trūksta žinių ir kultūrinių argumentų, tema nušviesta blankiai: **+30**; tekstui netrūksta dalykinės informacijos, matyti aiškios pastangos kūrybiškai samprotauti, tačiau arba yra netikslumų, arba vientisos ir baigtos struktūros esė nesudaro: **+40**; tekstas yra originalus, tema išplėtotą kūrybingai panaudojant žinias ir asmeninę patirtį, dėstymo mintis sklandi: **+ 50**.

Maksimalus taškų skaičius: 50

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio
lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams**

11–12 klasės (III–IV gimnazijos klasės)

2023 m.

Miesto (rajono) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....
dalyvio kodas

Vertinimas: _____

I UŽDUOTIS

Pirmoji ištrauka

*Trečdalis buvo nakties bepalikę, ir žvaigždės jau sėdo,
Kai debesų atvarytojas Dzeusas, vėjus paleidęs,
Užvertė audrą ant mūs ir debesiu juodu užklojo
Žemę ir jūrą iškart, sutemo kaip rudenio naktį.
O kai ryto duktė Aušra rožiapirštė prašvito,
Laiq, sukibę visi, įtraukėm olon aukštaskliautėn.*

Antroji ištrauka

*Rodos? Ar traukias tikrai nuo naktinės padangės šios miglos?
Negi jau žemė arti? Būk sveika, mylimiausioji žeme!
Jau tarp hiantų salų begaliniais sąsiauriais plaukiame,
aonų jūros bangas tiek laiko irklais vagojė.
Štai ir ramybė laukta: prie krantų vanduo tik liūliuoja.
mes priartėjam visai prie tvirtos žemyno pakrantės,
ir nenauja eldija, atviruos vandenys nukamuota,
uostan įplaukia linksmai apkaišytu kaip pridera priekiui.*

Atsakykite į klausimus:

1. Pateiktos dvi ištraukos iš žymių klasikinių skirtingų epochų kūrinių. Nurodykite kūrinių pavadinimus ir autorius.

2. Pakomentuokite, kas sieja šiuos du kūrinius. Koks jų žanras?

3. Trumpai pakomentuokite, kas yra Dzeusas. Ką mitologija byloja apie jo gimimą?

4. Kas sukūrė pirmuosius grožinius eiliuotus kūrinius lietuvių kalba?

Vertinimas

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas).

Suma:

II UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

1. Šis miestas yra Priegliaus upės žiotyse prie Aistmarių ir iki XIII a. vidurio turėjo Tvankstos vardą. Šiame mieste, kuriame XVI a. buvo įkurtas universitetas, kur dirbo A. Kulvietis, S. Rapolionis, o šio miesto spaustuvės išspausdino daug lietuviškų knygų, buvo išleista pirmoji lietuvių kalbos gramatika *Grammatica Litvanica*. Jos autorius, senosios lietuvių raštijos kūrėjas, kunigas, medžiagą šiai knygai ėmė iš gyvosios kalbos ir pirmųjų lietuviškų raštų. Koku vardu šis miestas buvo žinomas XX a. pradžioje ir kas yra pirmosios lietuvių kalbos gramatikos autorius (parašykite jo vardą ir pavardę)?

2. Šio Europos miesto universiteto, kuris savo šalyje yra pats seniausias, bibliotekoje 1974 m. buvo atrastas viena baltų kalba parašytas humoristinis dveilys, įrašytas į 1369 m. datuojamą foliantą. Baltų kalba, kuria parašytas tekstelis, dabar jau yra mirusi, o ja kalbėję baltai gyveno tarp Vyslos ir Nemuno žemupio, palikę ir daugiau rašto paminklų. Mieste, kurio bibliotekoje buvo atrasta dveilys, nuo XVI a. studijavo Lietuvos didikų ir bajorų vaikai, o jame gimė ir buvo palaidotas Lietuvos literatūrologas, visuomenės veikėjas Juozas Eretas. Koks tai miestas ir kokia baltų kalba yra minimi?

3. Šis žmogus yra vienos iš kalbos dalių, kuri apima žodžius, reiškiančius daikto ypatybę ir rodančius giminę, skaičių, linksnį, pavadinimo autorius. Šis žmogus buvo ne tik žymus XIX a. kalbininkas, bet ir istorikas, kultūros veikėjas, aktyvus tautinio atgimimo žadintojas. Jis pirmasis lietuvių kalba pradėjo rašyti istorijos darbus, rinko lietuvių tautosaką, rašė lenkų-lietuvių žodyną, kuris buvo išleistas tik XX a. pabaigoje Vilniuje. Kokia tai kalbos dalis ir kas sukūrė jos pavadinimą (parašykite jo vardą ir pavardę)?

4. Ši mirusi kalba priklauso rytų baltų kalboms, o ja kalbėję žmonės gyveno dabartinės Lietuvos vidurio šiaurinėje dalyje ir Latvijos teritorijoje pagal Lielupės upę. Šia kalba kalbėjusios genties teritorijoje yra Latvijos miestas, kuris XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje buvo svarbus lietuvių kultūros ir politikos centras: skirtingu metu jame mokytoju dirbo Jonas Jablonskis, vikaru – Juozas Tumas-Vaižgantas, gyveno Simonas Daukantas, mokėsi Gabrielė Petkevičaitė-Bitė. Iki XX a. vidurio šis miestas Lietuvoje gerai buvo žinomas Mintaujos vardu. Kokia rytų baltų kalba yra minima ir kaip šis miestas vadinamas dabar?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas).

Suma:

Vertinimas

III UŽDUOTIS

Kokius žymius lietuvių literatūros kūrinius apibūdina šie teiginiai. Nurodykite autorių ir kūrinių:

1.

- Tai – šiuolaikinis romanas.
- Jo autorius yra sukūręs ir dramų, poetinių kūrinių.
- Romane vaizduojamas pokario pabėgėlių iš Prūsijos gyvenimas.

2.

- Tai – romanas.
- Autorius jį sukūrė emigracijoje.
- Romano veiksmas vyksta Lietuvos kaime.

3.

- Tai – religinis kūrinys.
- Jame yra eiliuotų ir prozinių tekstų.
- Jo autorius studijavo Karaliaučiuje.

4.

- Tai – tragedija.
- Jos autorius gyveno Mažojoje Lietuvoje.
- Kūrinyje išryškinama lietuvių moters moralinė stiprybė.

Vertinimas

Vertinimas: Už kiekvieną teisingą atsakymą po 2 taškus. Už dalį teisingo atsakymo (autorius arba kūrinys) – vienas taškas.

Suma:

IV UŽDUOTIS

Laivé susvyravo ir létai šliaužė. Švendrai budo iš miego ir šnarėjo. Panardinęs irklus, Antanas plaukė gilyn į ežerą. Krantas nyko, troba ir žmogus susiliejo į vieną šešėlį. Vis labiau raustančioj padangėj įsirėžė juoda viršūnė, lyg qžuolo, lyg pušies. O įsižiūrėjus ten dunksojo bokštas, prasišovęs viršum liepynų, ežerų ir pievų. Netoli nuo jo, pro medžius, bailiai šiepės žėrintis griežinėlis, o žemiau, tarp plyšių šakose, mušėsi tokios pat skaidrios dėmės: mėnulis tekėjo tylutėliai, nematomais stuktelėjimais pasikylėdamas į glūdžią erdvę, žėrė šviesos versmes į žvaigždžių minias, žėrė į žemę, kur palšuose lankų rūkuose prunkštė arkliai. Nūn rytinė bokšto pusė žibėjo nuo spindulių, o kitas jos šonas ir žemesnieji bokšteliai dūlojo tamsybėse. Krūmokšniuose, pro kuriuos sklunduriavo neiriama laivė, giedojo lakštingala – skardžiai ir pilna galybės, lyg ji viena būtų viešpatė ir šituose žilvičiuose, ir liūnuose, ir pašlaitėse. Jai pritarė varlės – jos kurkė patenkintos, tarpais aptildamos, čia vėl užsišaukdamos ir atskirais balsais kūkdamos, vienos plonai, kitos storai, tarsi pamėgdžiotų duslų būgno dundenimą. Kai kada jos užsirėkdavo įnirtusios, su aistra, lyg liaupsintų ar gąsdintų kažką neregima. Štai jų šauksmas vėl silpo, tik šen bei ten kurkia priūlsus gerklė. Prie jos prisijungia naujas balsas, prisijungia antras, trečias – ir vėl šėlsmas apima varlių karaliją, visas tas besimurdančias, į mėnulį pražiotas galvas.

Antanas Vaičiulaitis, Valentina, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

1. Tekste pavartotas žodis *liepynas* (plg. ...*bokštas, prasišovęs viršum liepynų, ežerų ir pievų*). Ką darybos požiūriu rodo šis vedinys? Kuo žodžiai *liepynas, nendrynas, šiukšlynas* sistemiškai darybos pamato požiūriu skiriasi nuo vedinių *knibždynas* „knibždėlynas“, *tankynas* „tankumynas“?

2. Koks sintaksiškai yra Jums pateiktas teksto sakiny *Jai pritarė varlės – jos kurkė patenkintos, tarpais aptildamos, čia vėl užsišaukdamos ir atskirais balsais kūkdamos, vienos plonai, kitos storai, tarsi pamėgdžiotų duslų būgno dundenimą*? Abstrahuokite ir pakomentuokite, ką nusako šio sakinio dėmenys, sudarantys gramatinius centrus.

3. Kokią spalvą nusako tekste vartojamas žodis *palšas*, plg. ...*kur palšuose lankų rūkuose prunkštė arkliai*? Parašykite bent du skirtingos rūšies gyvus padarus, apie kurių išorines ypatybes kalbėdami lietuviai vartoja būdvardį *palšas*.

Vertinimas

4. Tiksliai parašykite, kokia gramatine forma tekste pavartotas žodis *gąsdintų* (plg. *lyg liaupsintų ar gąsdintų kažką neregima*)? Kaip veiksmažodžių formų darybos požiūriu paaiškintumėte, kodėl šis žodis rašomas su *q*?

5. Koks tropas pavartotas teksto sakinyje *Štai jų šauksmas vėl silpo, tik šen bei ten kurkia priilsus gerklė*? Pakomentuokite, kas šiuo tropu pasakyta.

6. Tekste pavartotas žodis *spindulių* (plg. *Nūn rytinė bokšto pusė žibėjo nuo spindulių...*). Žinodami, kad žodis *spindulys* kirčiuojamas 3b kirčiuote, sukirčiuokite šio daiktavardžio pamatinio žodžio – veiksmažodžio esamojo laiko vienaskaitos 2 asmens formą ir paaiškinkite, kodėl taip sukirčiavote.

7. Kokia kalbos dalis yra tekste pavartotas žodis *tarpais* (plg. *...jos kurkė patenkintos, tarpais aptildamos...*) ir ką jis reiškia? Paaiškinkite, iš ko atsirado šis Jūsų nurodytos kalbos dalies žodis.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas).

Suma:

V UŽDUOTIS

Stovėjau pas kalnelį su savo vaikais, pagautas akis įbedusi į Dievo stuomenį. Ir, atmenu, mąsčiau, kad ligi šiol nebuvo žinojus, kas yra laimė, dvasios pagavimas, gėris, nes visi tie jausmai, mano ligi šiol tais vardais vadinami, prieš tai, ką dabar jutau, buvo lyg pieštas paukštis prieš tuos gyvuosius, kylančius nuo Viešpaties delno.

Bet štai Kristus atkreipė veidą į mūsų pusę, pažvelgė į mane, paskui į mano vaikus – ir šypterėjo. – Viešpatie! – sušukau ir puoliau ant kelių su visais vaikais. Pajutau, kad mirštu iš laimės... Ir pabudau.

Iš akių tekėjo man džiaugsmo ašaros, širdis buvo laime patvinusi. Tebejuntu ant savęs Kristaus žvilgesį, tebematau jo dievišką šypseną ir ilgai ilgai dar matysiu. Taip lengva man dabar, ir linksma, ir gera.

Šatrijos Ragana, „Sename dvare“, ištrauka

Atsakykite į klausimus:

1. Sapnas yra klasikinis, dažnas literatūros motyvas, tačiau literatūros kūrinys jį atlieka nevienodas funkcijas. Pasiremdami pateikta ištrauka, pakomentuokite, kokį vaidmenį sapno pasitelkimas vaidina Šatrijos Raganos kūryboje.

2. Kokios meninės raiškos kryptys veikė Šatrijos Raganos kūrybą?

3. Šatrijos Ragana užsiėmė aktyvia socialine, karitatyvine veikla, dėl kurios ją laidojusio kunigo buvo pavadinta „šventąja“. Ką žinote apie šią rašytojos veiklą?

4. Kokios epochos literatūroje gyvenimo kaip sapno motyvas buvo išpopuliarėjęs labiausiai?

Vertinimas:

1 klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), **2** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **4** (atsakymas teisingas).

2-4 klausimai: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas).

Suma:

Vertinimas

VI UŽDUOTIS

xxx

varnos visai dienai išskrenda į neapbrėptus laukus
katės visai nakčiai
išsėlina, tykoja po laukus
vagies šešėlio, dairykis
ugnin žibintuvėlio
kapų ugnelės
palei šilą
kur tik atminty
dideliais žingsniais slenka pro šalį
šešėliai, artimi tolimi
protėviai, sraigės, šarvai
ir geldelės
prisiminimų dugne, upelio dugne
ilsisi
sapnų karalystės vaiduokliai
išduodantys ir apleidžiantys
sava žmonės: ilga nenatūrali atranka
ne į tą pusę
vedė tave, tylus upeli
mokė mokė plaukti, kol užtvėnkė
trumpa mirtis, mintis ir šakos
vėjo apimtose viršūnėse, balto
rudens mėnesio pilnatį
tik trumpam tik trumpam
tik šiam gyvenimui

Vytautas P. Bložė, *Visai ne apie tai: Eilėraščiai*

Atsakykite į klausimus:

1. Parašykite, iš kokio žodžio padarytas tekste vartojamas žodis *didelis* (plg. *kur tik atminty/ dideliais žingsniais slenka pro šalį*). Iš vedinio *didelis* pamato padarykite bent vieną dažnai bendrinėje lietuvių kalboje vartojamą žodžio formą, rodančią tokią kategoriją, kokios neturi daiktavardžiai, ir ją tiksliai įvardykite.

2. Parašykite bent vieną požymį, kuo žodžių kilmės požiūriu skiriasi tekste vartojamų išvestinių žodžių *karalystė* (plg. *...ilsisi/ sapnų karalystės vaiduokliai...*) ir *nenatūrali* (plg. *...ilga nenatūrali atranka...*) pamatai.

Vertinimas

3. Mintyse sukirčiavę tekstą bendrine lietuvių kalba, eilėraščio segmente *kur tik atminty/ dideliais žingsniais slenka pro šalį/ šešėliai* raskite ilguosius nekirčiuotus skiemenis ir juos parašykite, žinodami, kad visi žodžiai yra kirčiuoti. Kuriuos iš Jūsų nurodytus skiemenis turinčių žodžių neveikia antrojo nuo galo skiemens taisyklė (parašykite tuos žodžius)?

4. Kurie toliau pateikti žodžiai yra tiesiogiai padaryti iš tekste vartojamo žodžio *žmonės* (plg. *...išduodantys ir apleidžiantys/ save žmonės...*)? Žodžiai (su nurodytomis jų reikšmėmis): *žmogėkas* „žmogus“, *žmoginti* „daryti panašų į žmogų“, *žmogiškas* „kaip žmogus; būdingas žmogui, žmonėms“, *žmogiškumas* „būdingumas žmogui, žmonėms“, *žmonėtis* „būti žmonėse, svečiuotis, kieminėtis“, *žmonija* „žmonės, žmonių visuma“, *žmoninti* „daryti žmonišką“, *žmoniškas* „būdingas geram žmogui, humaniškas; geras, vertas“, *žmoniškėti* „darytis žmoniškam“, *žmoniškumas* „būdingumas žmogui, žmonėms“.

5. Sukurkite ne mažiau nei 12 sakinių (tarp kurių turi būti bent 6 sudėtiniai sakiniai) publicistinio stiliaus tekstą, į kurį įtraukite bent du tekste vartojamus dalyvius. Tekste pavartotus ištraukos žodžius pabraukite ar paryškinkite.

Vertinimas:

1-4 klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas).

5 klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), **2-5** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas, priklausomai nuo atliktos užduoties kokybės), **6** (atsakymas teisingas).

Suma:

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams**

**Miesto (rajono) etapas
11–12 klasės (III–IV gimnazijos klasės)
2023 m.**

ATSAKYMAI

Maksimalus taškų skaičius: 62

I UŽDUOTIS

1. Pirmoji ištrauka: Homero *Odiseja*. Antroji ištrauka: Jono Radvano *Radviliada*.
2. Atsakymai gali būti įvairūs. Abu kūriniai yra herojinės epinės poemos pavyzdžiai; juose apdainuojami iškilūs herojų žygiai, nuveikti darbai. Renesanso neolotyniškosios kūrybos standartas buvo susijęs su Antikos kūrinių imitacija. Radvano poemoje sekama antikiniais kūriniais, kuriuose didelį vaidmenį, kaip ir *Odisejoje*, vaidina vandenų keliai; *Radviliadoje* plačiai plėtojama upių ir ežerų tematika, vandens ir kranto, audros ir ramybės topika.
3. Dzeusas yra pagrindinis graikų panteono dievas, dangaus ir žemės valdovas. Kaip ištraukoje ir aprašyta, jis sukelia audras, griaustinį ir kitas stichijas. Anot mitologijos, jis yra Krono, kuris prarydavo savo vaikus, kad šie nesukiltų prieš tėvą, sūnus, kurį jo motina pagimdžiusi pasislėpusi uoloje.
4. Kristijonas Donelaitis.

II UŽDUOTIS

1. Karaliaučius, Danielius Kleinas.
2. Bazelis, prūsų kalba.
3. Būdvardis, Simonas Daukantas.
4. Žiemgalių, Jelgava.

III UŽDUOTIS

1. Alvydas Šlepikas. *Mano vardas – Marytė*.
2. Marius Katiliškis. *Miškais ateina ruduo*.
3. Martynas Mažvydas. *Katekizmas*.
4. Vydūnas. *Pasaulio gaisras*.

IV UŽDUOTIS

1. Šis vedinys darybos požiūriu rodo vietą (kur daug liepų). Skiriasi tuo, kad jų pamatas yra daiktavardžiai, o kitų vedinių – kitos kalbos dalys (veiksmažodis, būdvardis).
2. Sudėtinis bejungtukis sakiny. Nusako vienu laiku vykstančius veiksmus (antrame dėmenyje tas pats veiksmas yra pateiktas detalizuotas).
3. *Pilkšvas, (šviesiai) pilkas*. Atsakymai gali būti įvairūs: *arklys, kumelė, jautis, karvė* etc.
4. Veiksmažodžio tariamosios nuosakos 3 asmeniu. *q* rašoma, nes ši veiksmažodžio forma yra padaryta iš veiksmažodžio bendraties formos.
5. Sinekdocha. Pasakoma dalis vietoj visumos; žodis *gerklė* pavartotas vietoj šį garsą skleidžiančios varlės (kurios viena kūno dalių, skleidžianti garsą, yra gerklė).
6. *Spindì*. Kadangi žodis *spindulys* yra 3b kirčiuotės žodis, tai žinome, kad ir jo pamatinė veiksmažodžio forma kirčiuojama tuo pačiu kirčio ženkle – *Spindėti, spindì*. Tai rodo, kad asmenuojant žodį (pagal antrojo nuo galo skiemens taisyklę) vns. 2 asmens formoje kirtis bus galūnėje.
7. Prieveiksmis; kartais, retkarčiais, kai kada. Jis atsirado suprieveiksmėjus daiktavardžio *kartas* daugiskaitos įnagininkui (kartais).

V UŽDUOTIS

1. Atsakymai gali būti įvairūs. Šatrijos Raganos kūryboje sapnai ir realybė sudaro persipynusią vienovę. Apysakoje akcentuojama, kad sapnai tokie pat realūs, kaip ir tikrasis gyvenimas. Pateikta ištrauka apie Mamatės sapną taip pat liudija, kad sapno išgyvenimas, jame matyta vizija, toliau tęsiasi tikrovėje, suteikia su sapnu nesibaigiantį laimės ir pilnatvės pojūtį. Kitaip tariant, Šatrijos Ragana sapną vaizduoja kaip nematomos tikrovės patyrimo formą, tam tikrą santykio su anapusybe išgyvenimo būdą. Mamatė yra personažas, besilgintis transcendencijos, kuri laikoma esmine, nepraeinančia tikrove.
2. Impresionizmas, simbolizmas.
3. Plačiausiai savo karitatyvinę veiklą Šatrijos Ragana išvystė nuo 1915 m. gyvendama Židikuose. Rašytoja ten įsteigė mokyklą, blaivybės namus. Globojo ir šelpė našlaičius ir senelius, teikė pagalbą nukentėjusiems Pirmojo Pasaulinio karo metu, organizavo literatūrinius ir muzikinius vakarus.
4. Baroko epochos.

VI UŽDUOTIS

1. *Didis*. Atsakymai gali būti įvairūs: *didysis*, įvardžiutuotinė forma; *didesnis*, aukštesniojo laipsnio forma; *didžiausias*, aukščiausiojo laipsnio forma.
2. Atsakymai gali būti įvairūs: vienas jų yra paskolintas anksčiau (*karalius*), kitas – vėliau (*natūralus, -i*); vienas jų lietuvių kalboje yra slavizmas (*karalius*), o kitas – tarptautinis žodis (*natūralus, -i*); vienas jų susidarė iš tikrinio žodžio (*karalius*), o kitas – iš bendrinio žodžio (*natūralus*).
3. Ilgieji nekirčiuoti skiemenys: *-min-, -sniais, -lį, -liai*. Žodžiai: *Atminty, šalį*.
4. Žodžiai: *žmonėtis, žmonija, žmoniškas, žmoninti*.
5. Atsakymai bus įvairūs. Dalyviai: *neaprepiamas, išduodantis, apleidžiantis, apimtas*.

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams**

**Miesto (rajono) etapas
11–12 klasės (III–IV gimnazijos klasės)
2023 m.**

RAŠINYS (ESĖ)

Vincas Krėvė, kuris ir savo tautą bando suvokti istoriniame vyksme, yra drauge ir realistas, ir romantikas – jeigu realizmu vadinsime norą suprasti dabartį, o romantizmu – norą ją pralenkti, teigiant naujas vertybes.

Algirdas Julius Greimas

Parašykite rašinį (esė) tema:

„Kuo pasižymi šiuolaikinė literatūra?“

Kurdami pabandykite:

- pasamprotauti apie šiuolaikinės literatūros pobūdį, pasiremdami laisvai pasirinktais XX a. pabaigos – XXI a. pradžios lietuvių autorių kūriniais.
- palyginti šiandienos literatūros tendencijas su klasikinės literatūros bruožais.
- pasvarstyti, ar šiuolaikinė literatūra labiau atspindi dabartį, ar teigia naujas vertybes.

Rašinio apimtis: nuo 250 iki 300 žodžių.

Pastaba: šiai užduočiai skirtos 2 valandos, todėl galima rašyti į juodraščius. Vertinamas bus tik švarraščio variantas.

Vertinimo kriterijai:

- Kalbos taisyklingumas: rašyba, skyryba, kalbos kultūra.
- Panaudotos žinios apie poeziją, jos kūrėjus.
- Pasakojimo rišlumas ir įtaigumas.

Vertinimas taškais:

- Kalbos klaidos (rašybos, skyrybos, kalbos kultūros): iki 5 klaidų (imtinai): **-10**; iki 10 klaidų: **-20**; iki 15 klaidų: **-30**; iki 20 klaidų: **-40**; iki 25 klaidų **-50**.
- Teksto mintis neaiški, tekstas chaotiškas arba skurdokas žodyno, žinių ir kūrybiškumo požiūriu, tekstas nebaigtas: **+20**; tekstas struktūriškas, nuosekliai vystoma tema, rūpinamasi žodynu, tačiau trūksta žinių ir kultūrinių argumentų, tema nušviesta blankiai: **+30**; tekstui netrūksta dalykinės informacijos, matyti aiškios pastangos kūrybiškai samprotauti, tačiau arba yra netikslumų, arba vientisos ir baigtos struktūros esė nesudaro: **+40**; tekstas yra originalus, tema išplėtotą kūrybingai panaudojant žinias ir asmeninę patirtį, dėstymo mintis sklandi: **+ 50**.

Maksimalus taškų skaičius: 50